

MUDRÁK JÓZSEF

egyetemtörténész
Debreceni Egyetem
Általános Orvosi Kar
mundrak.jozsef@unideb.hu

KOVÁCS I. GÁBOR–TAKÁCS ÁRPÁD:
AZ „ÖSSZEILLESZKEDÉS” VÁLTOZATAI
– AZ AKKULTURÁCIÓTÓL AZ ASSZIMILÁCIÓIG.
(A DUNAMELLÉKI ÉS DUNÁNTÚLI ZSIDÓ
SZÁRMAZÁSÚ REFORMÁTUS EGYETEMI TANÁROK
ÉLETRAJZI ADATTÁRA ÉS ÉLETÚTLEÍRÁSA)
(MAGYARORSZÁGI EGYETEMI TANÁROK
ÉLETRAJZI ADATTÁRA 1848–1944. IV.)

ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
[Budapest], 2022, 223 lap

A Kovács I. Gábor vezetésével működő csoport elitkutatási anyaggyűjtésének ötödik (és egyben az egyetemi tanárok életrajzi adattárainak negyedik) kötetét veheti kezébe a kedves olvasó. Mindegyikről korábban a *Gerundium* folyóiratban is megjelent recenzió.

Az első három kötet a két világháború közötti egyetemi tanárok egy-egy csoportját adta közre – az első az izraelita hitfelekezethez tartozó és onnan kitért professzorok (*Zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok*¹), a második (*Hit, tudomány, közélet*²) a debreceni egyetem volt Református Hittudományi Karának tanárait, a harmadik (*Sáros-patak erőterében*³) a Sáros-patak és Tokaj-Hegyalja területéről származókat mutatta be adatszerűen.

A negyedik kötet bizonyos értelemben kivétel volt, ugyanis a tudáselit másik domináns szegmensének, a Magyar Tudományos Akadémia két világháború közötti tagjainak

¹ Recenzió róla: *Gerundium* 6 (2015/1–2.) 142–143. (Mudrák József).

² Recenzió róla: *Gerundium* 6 (2015/3–4.) 194–195. (Mudrák József).

³ Recenzió róla: *Gerundium* 12 (2021/3–4.) 150–154. (Vincze Tamás).

Beérkezett 2025. 09. 15.

Közlésre elfogadva 2025. 10. 15.

Copyright GERUNDIUM

a rekrutációjával foglalkozott, a protestánsokat véve számba.⁴ (A következő, második kötetben lesznek benne a római katolikusok és a többi valláshoz tartozók.)

Jelen, ötödik kötet első blokkját (7–19. old.) a magyarországi polgári korszak zsidó származású református egyetemi tanárai életrajzi adattára elemzéséhez alapul szolgáló értelmezési lehetőségek, célkitűzések, valamint az adattár címszavaihoz szolgáló megjegyzések foglalják le, illetve a hivatkozott irodalom is itt található.

A második blokk (21–165. old.) maga az adattár, tizenegy olyan egyetemi nyilvános rendes tanár az 1867–1944 közötti időszakból, akik maguk, szüleik, esetleg nagyszülei tértek ki az izraelita vallásból és a „legmagyarabbnak” tartott református egyház nyugati kerületeit választották (Dunamelléki, illetve Dunántúli Református Egyházkerület). Mivel összesen tizenegyen vannak, akiknek többsége ma is ismert a tudományok iránt érdeklődők számára, a neveik betűsorrendben (a kötetben az áttérési sorrendben szerepelnek): Ballagi Aladár, Fellner Frigyes, Fröhlich Izidor, Fröhlich Pál, Kerékjártó Béla, König Gyula, Lánczy Gyula, Riesz Frigyes, Vámbéry Ármin, Vámbéry Ruzstem és Verzár Gyula). Életrajzi, működési adataik a Kovács I. Gábortól már megszokott precíz, megbízható és könnyen átlátható rendszerben lettek feltüntetve.

A harmadik fejezet, amely az Akkulturáció és asszimiláció címet viseli (167–221. old.), arra keresi a választ, hogyan jutottak el az akkulturációtól (a különböző kulturális rendszerekhez tartozó egyének és csoportok közötti érintkezések során egyik vagy mindkét csoport kulturális alkatában bekövetkező változásoktól) a beolvadást jelentő asszimilációig.

Bár minden esetben tetten érhető a többségi társadalomhoz való beilleszkedés, illetve a társadalmi/egzisztenciális előbbre jutás vágya, minden egyes áttéréstörténet más és más. A szerző-szerkesztő Kovács I. Gábor szavaival:

...keressük az adaptáció külső jeleit, a hagyományos zsidó közösségtől való elszakadás mozzanatait, az akkulturációs utak változatait. Igyekszünk következtetni a motiváló, illetve a kényszerítő tényezőkre. Foglalkozunk az asszimilációval, a strukturális beolvadás döntő mozzanatának tartott felekezetváltással, a zsidó identitás legbelső magját jelentő felekezeti kötődés radikális elszakításával és a választott református felekezethez, a református felekezeti-művelődési alakzathoz való integrálódás módjával, mélységével és tartósságával.⁵

Jelen kötet ismét nagy nyeresége a magyar tudománytörténetnek és lexikográfiának, és várjuk a mihamarabbi folytatásokat!

⁴ Recenzió róla: *Gerundium* 12 (2021/3–4.) 155–157. (Mudrák József).

⁵ Azóta megjelent az adattársorozat következő kötete is (*Társadalmi alakzatok és identitásrégiók – Református erőterek és hálózatok – A dunántúli és dunamelléki származású református egyetemi tanárok életrajzi adattára és életútleírása*), amelyről következő számunkban lesz ismertetés.